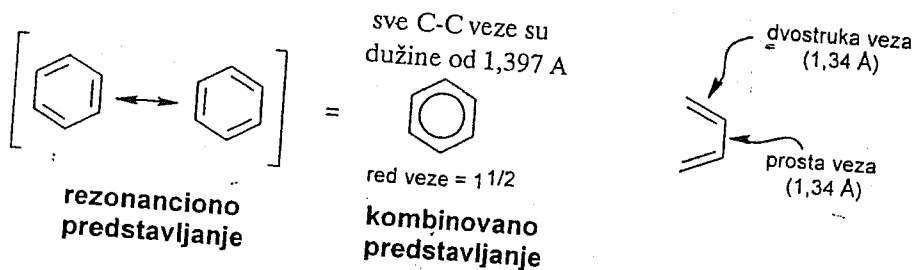

AROMATIČNI UGLJOVODONICI

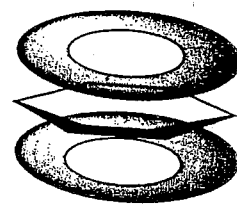
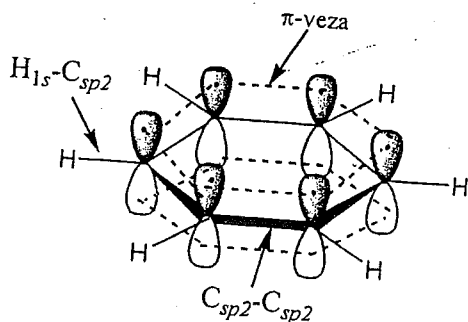
Aromatično jedinjenje je ciklično jedinjenje koje sadrži izvestan broj konjugovanih dvostrukih veza, a karakteriše se neuobičajeno velikom rezonancionom energijom.

Tipičan predstavnik aromatičnih ugljovodonika je **benzen**, C_6H_6 . Ugljenik-ugljenik veze u benzenu su jednake dužine (1,397 Å), a prsten je planaran. Zbog toga što je prsten planaran, i zato što se ugljenikova jezgra nalaze na jednakim rastojanjima, dve Kekuleove strukture za benzen razlikuju se samo po položaju π -elektrona.

Benzen je, u stvari, rezonancijski hibrid dve Kekuleove strukture. Ovakvo predstavljanje benzena ukazuje da su π -elektroni delokalizovani, a da je red veze između susednih ugljenikovih atoma $1\frac{1}{2}$. Dužine ugljenik-ugljenik veza u benzenu su kraće od dužina prostih (jednostrukih) veza, ali su duže od dvostrukih veza.

Ova rezonancijski delokalizovana slika objašnjava većinu strukturalnih osobina benzena i njegovih derivata - benzenoidnih aromatičnih jedinjenja. Zbog toga što su π -veze delokalizovane preko prstena, češće ucrtavamo prsten (kružnicu) u šestougao nego što crtamo tri delokalizovane dvostruke veze. Ovaj način predstavljanja pomaže nam da ne zaboravimo da kod benzena nema lokalizovanih prostih i dvostrukih veza. Međutim, prilikom pisanja mehanizama reakcija, mi često upotrebljavamo Kekuleove formule jer se tako bolje prikazuje kretanje individualnih elektronskih parova.

aromatični π -oblak
(potpuno preklapanje
 p -orbitala)

ELEKTROFILNE AROMATIČNE SUPSTITUCIONE REAKCIJE

Aromatični ugljovodonici imaju opšti naziv **areni**. Aril-grupa se izvodi iz arena formalnim udaljavanjem vodonikovog atoma i njen simbol je **Ar-**. Tako se areni predstavljaju opštom formulom **ArH**, analogno tome kao što se alkani predstavljaju opštom formulom **RH**.

Najkarakterističnije reakcije benzenoidnih arena su **supstitucione reakcije** koje se vrše kada ovi reaguju sa elektrofilnim reagensima. Ove reakcije se u opštem slučaju mogu predstaviti na sledeći način:

Elektrofilne aromatične supstitucione reakcije omogućavaju nam da uvedemo različite grupe u aromatičan prsten. Tipične reakcije su one kojima se u aromatičan prsten uvode halogeni (-X), nitro-grupa (-NO₂), sulfonska grupa (-SO₃H), alkil-grupa (-R) i acil-grupa (-COR). Sve ove reakcije se vrše napadom elektron-deficitarne vrste - *elektrofila* - na benzenov prsten.

OPŠTI MEHANIZAM ZA ELEKTROFILNU AROMATIČNU SUPSTITUCIJU

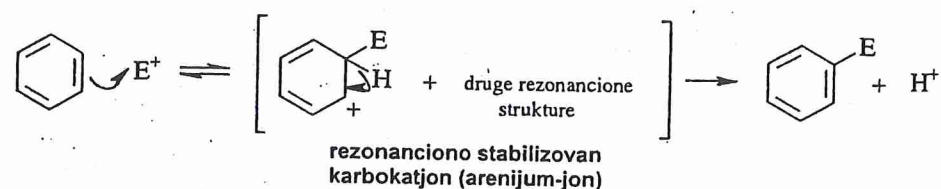
Arenijum-joni

Neki elektrofil (E⁺) napada benzenov prsten jer su benzenovi π-elektroni istureni i u tom pogledu benzen podseća na alken. I kod alkena, elektrofilni napad se vrši na π-dvostruku vezu.

Međutim, benzen se ipak značajno razlikuje od alkena. Benzenov popunjeni sloj od šest π-elektrona daje mu posebnu stabilnost. I pored toga što je pogodan za elektrofilni napad, benzen pre podleže *supstitucionim*, a ne *adicionim reakcijama*. Supstitucione reakcije omogućavaju aromatičnom sekstetu π-elektrona da se regeneriše posle izvršenog elektrofilnog napada.

Mnogi eksperimentalni podaci ukazuju da napad elektrofila na π-sistem benzena dovodi do građenja **delokalizovanog nearomatičnog karbokatjona** poznatog pod nazivom **arenijum-jon** (ili ponekad i σ-kompleks).

U *prvom stupnju* elektrofil uzima dva elektrona iz π-sistema i gradi σ-vezu sa ugljenikovim atomom benzenovog prstena. Ovo narušava ciklični sistem π-elektrona, zbog čega u građenju arenijum-jona jedan ugljenikov atom postaje sp³-hibridizovan i tako više nema dostupnu p-orbitalu. Četiri preostala π-elektrona arenijum-jona su delokalizovana preko pet preostalih sp²-hibridizovanih ugljenikovih atoma.

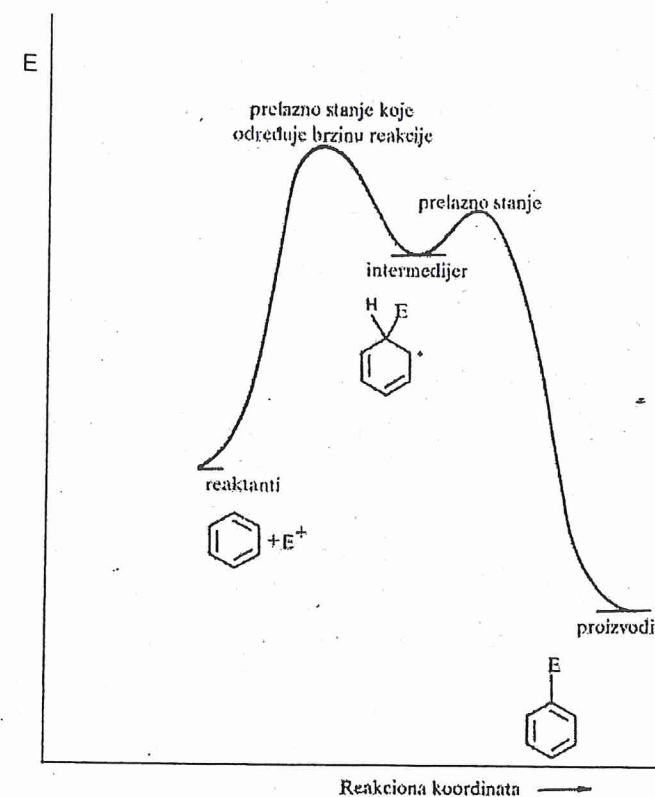

U *drugom stupnju*, arenijum-jon gubi proton sa ugljenikovog atoma za koji je bio vezan elektrofil, a dva elektrona kojima je vodonik vezan za ugljenik, postaju deo π-sistema. Ugljenikov atom, sada vezan za elektrofil, ponovo postaje sp²-hibridizovan i prsten ponovo postaje aromatičan. Oba stupnja ovog mehanizma mogu se predstaviti jednom od Kekuleovih formula za benzen. Ovaj način predstavljanja daje jasniji prikaz broja π-elektrona.

Upotrebom Kekuleove strukture takođe vidimo da je arenijum-jon hibrid tri rezonancione strukture *alilnog tipa*, od kojih svaka ima pozitivno naelektrisanje na ugljenikovim atomima koji su u *orto*- ili *para*-položajima u odnosu na mesto elektrofilnog napada.

Gubitak protona u drugom stupnju može se predstaviti jednom od rezonancionih struktura za arenijum-jon. Kada ovo učinimo, onda se jasno vidi da dva elektrona iz ugljenik-vodonik veze služe da se regeneriše prsten sa alternirajućim (naizmeničnim) prostim i dvostrukim vezama.

Postoje eksperimentalni dokazi da je arenijum-jon pravi intermedijer u elektrofilnim supstitucionim reakcijama, odnosno da se ne radi o prelaznom stanju. Ovo znači da na dijagramu potencijalne energije arenijum-jon leži na energetskej dolini između dva prelazna stanja.

Dijagram potencijalne energije za reakciju elektrofilne aromatične supstitucije

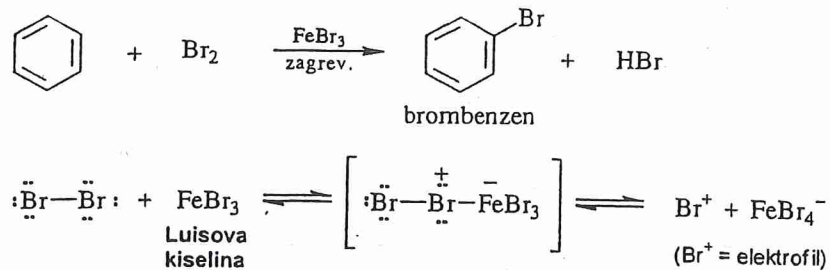
Prvi stupanj u elektrofilnoj aromatičnoj supstituciji - **građenje arenijum-jona**, određuje brzinu reakcije zbog toga što je to spora faza. Drugi stupanj - **eliminacija protona**, vrši se brzo u odnosu na 1. stupanj i nema uticaja na ukupnu brzinu reakcije.

HALOGENOVANJE BENZENA

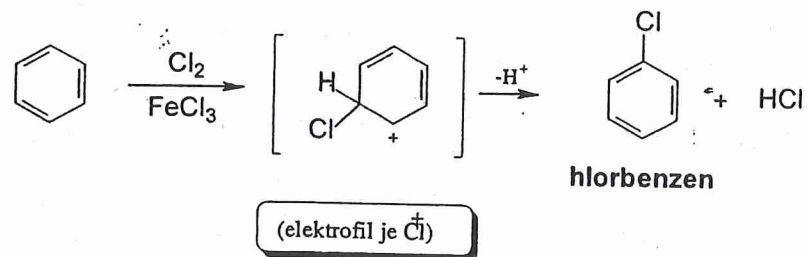
Benzen *ne reaguje* sa bromom i hlorom sve dok se u reakcionoj smesi ne nalazi neka Luisova kiselina. (Kao posledica ovoga, benzen *ne obezbojava* rastvor broma u ugljen-tetrahloridu.) U prisustvu Luisovih kiselina, benzen brzo reaguje sa bromom i hlorom, a reakcija daje brombenzen i hlorbenzen u dobrim prinosima. Luisove kiseline koje se najčešće upotrebljavaju za bromovanje i hlorovanje su FeCl₃, FeBr₃ i AlCl₃. Feri-hlorid i feribromid se obično generišu dodavanjem gvožđa direktno u reakcionu smesu. Gvožđe tada reaguje sa halogenom pri čemu nastaje ferihalogenid.

Uloga Luisove kiseline može se videti iz prvog stupnja. Feri-bromid reaguje sa bromom i proizvodi pozitivan jon broma, Br⁺, koji je elektrofil u ovoj reakciji, i FeBr₄⁻, čija je uloga da eliminiše proton iz σ-kompleksa.

• Bromovanje

• Hlorovanje

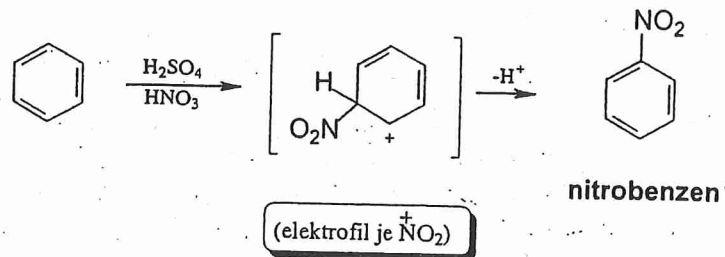
Fluor reaguje sa benzenom toliko brzo da aromatično fluorovanje zahteva specijalne tipove aparatura.

S druge strane, jod je veoma slabo reaktivan, usled čega se mora primeniti specijalna tehnika da bi se izvršilo direktno jodovanje.

NITROVANJE BENZENA

Benzen sporo reaguje s toplom koncentrovanom azotnom kiselinom i daje **nitrobenzen**. Reakcija je mnogo brža ako se izvodi zagrevanjem benzena sa smesom koncentrovane azotne kiseline i koncentrovane sumporne kiseline.

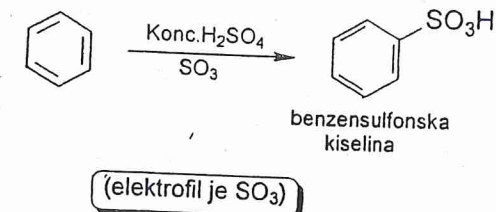
Koncentrovana sumporna kiselina ubrzava reakciju zbog toga što povećava koncentraciju elektrofila - *nitronijum-jona* (NO₂⁺). Nitronijum-jon reaguje sa benzenom napadajući njegov π-elektronski oblak i gradeći arenijum-jon. Arenijum-jon tada gubi proton i postaje nitrobenzen.

SULFONOVANJE BENZENA

Benzen reaguje s pušljivom sumpornom kiselinom na sobnoj temperaturi pri čemu se dobiva benzensulfonska kiselina. Pušljiva sumporna kiselina je koncentrovana sumporna kiselina koja sadrži sumpor-trioksid (SO₃) u određenom procentnom sastavu. Sulfonovanje se

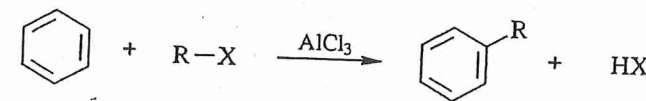
takođe vrši i u samoj koncentrovanoj sumpornoj kiselini ali znatno sporije. Smatra se da je u obe reakcije sumpor-trioksid elektrofilna vrsta.

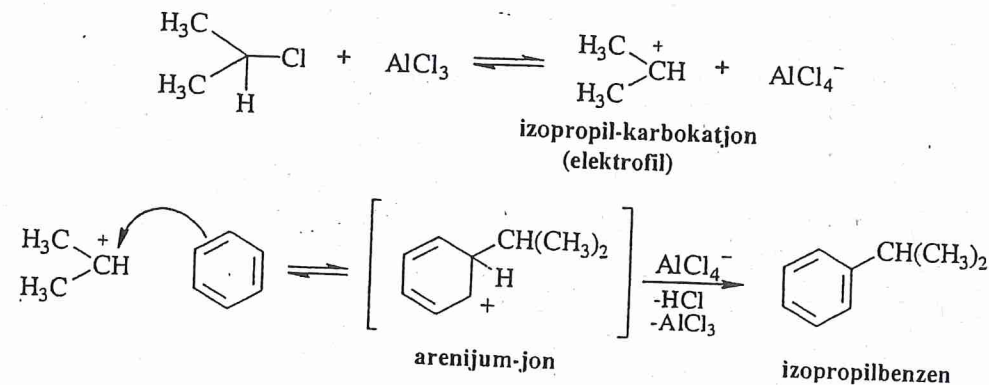
FRIEDEL-CRAFTS-OVO ALKILOVANJE

Francuski hemičar Charles Friedel i njegov američki kolega James M. Crafts, otkrili su 1877. godine nove metode za dobivanje alkilbenzena (ArR) i acilbenzena (ArCOR). Ove reakcije se sada nazivaju *Friedel-Crafts-ovo alkilovanje* i *acilovanje*.

Opšta jednačina za Friedel-Crafts-ovo alkilovanje se može prikazati na sledeći način:

Mehanizam reakcije (prikazan u sledećim stupnjevima sa izopropil-hloridom kao R-X) počinje gradeњem karbokatjona (*1. stupanj*). Karbokatjon tada reaguje kao elektrofil (*2. stupanj*) i napada benzenov prsten gradeći arenijum-jon. Arenijum-jon (*3. stupanj*) tada gubi proton i postaje *izopropilbenzen*.

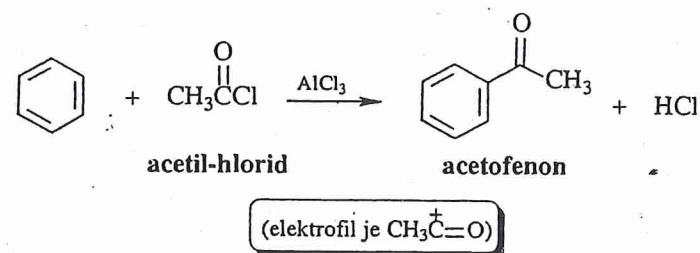
Kada je R-X primarni halogenid, primarni karbokatjon ne može da se nagradi. Aluminijum-hlorid gradi kompleks sa alkil-halogenidom i i tada ceo kompleks reaguje kao elektrofil. U tom kompleksu, ugljenik-halogen veza je skoro raskinuta, a ugljenikov atom ima delimično pozitivno naelektrisanje. Mada ovaj kompleks nije prost karbokatjon, reakcija se vrši kao da jeste i pozitivna alkil-grupa se prenosi na aromatičan prsten.

Friedel-Crafts-ovo alkilovanje nije ograničeno samo na upotrebu alkil-halogenida i aluminijum-hlorida. Mogu se upotrebiti mnogobrojni drugi parovi reagenasa koji formiraju karbokatjonove (ili slične vrste). Na primer, to može biti smesa alkena i kiseline. Takođe se može upotrebiti smesa alkohola i kiseline.

FRIEDEL-CRAFTS-OVO ACILOVANJE

RCO-Grupa se naziva **acil-grupa**, a reakcija u kojoj se neka acil-grupa uvodi u neko jedinjenje, naziva se reakcija acilovanja. Dve uobičajene acil-grupe su acetil-grupa i benzoil-grupa.

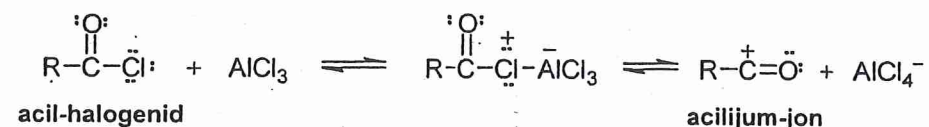
Reakcija Friedel-Crafts-ovog acilovanja predstavlja efikasan način za uvođenje acil-grupe u aromatičan prsten. Reakcija se često izvodi tretiranjem aromatičnog jedinjenja sa acil-halogenidom. Čak i sa vrlo reaktivnim aromatičnim jedinjenjima reakcija zahteva dodatak najmanje jednog ekvivalenta Luiseve kiseline (kao što je aluminjum-hlorid, AlCl_3 u anhidrovanom obliku). Proizvod reakcije je aril-ke-ton.

Acil-hloridi, koji se još nazivaju i hloridi kiselina, lako se dobivaju tretiranjem karboksilnih kiselina sa tionil-hloridom (SOCl_2) ili fosfor-pentahloridom (PCl_5).

Friedel-Crafts-ova acilovanja se takođe mogu izvesti pomoću anhidrida karboksilnih kiselina.

U većini Friedel-Crafts-ovih acilovanja elektrofil je acilijum-jon, nastao iz acil-halogenida na sledeći način:

Ogledi:

1. Rastvorljivost aromatičnih ugljovodonika. U četiri epruvete sipajte po 1 ml vode, petroletra, etra i etil-alkohola i u svaku dodajte po 1 ml benzena. Epruvete dobro protresite i ostavite ih neko vreme da stoje.

Zabeležite rezultat ogleđa.

2. Ponašanje benzena prema dejstvu kalijum-permanganata na hladno i pri zagrevanju.

a) U epruvetu sipajte 1 ml vodenog rastvora kalijum-permanganata (5%-ni rastvor) i 1 ml čistog benzena. Epruvetu dobro protresite i ostavite je neko vreme na sobnoj temperaturi.

b) Izvedite ogled oksidacije benzena na višoj temperaturi. Pripremite rastvor kao u prethodnom ogledu, dodajte razblaženu sumpornu kiselinu i zagrevajte epruvetu na vodenom kupatilu.

Zapišite rezultate ogleđa.

Da li dolazi do obezbojavanja rastvora KMnO_4 ?

3. Ponašanje benzena prema rastvoru broma. U dve epruvete sipajte po 1 ml benzena i 5 ml rastvora broma u ugljen-tetrahloridu. U jednu od epruveta dodajte malo opiljaka gvožđa (ili

CH_2Cl_2)

gvožđa u prahu). Epruvete dobro protresite i ostavite ih da stoje neko vreme na sobnoj temperaturi.

Da li je došlo do neke promene? Šta se dešava u epruveti sa gvožđem?

4. Nitrovanje benzena. a) U veću epruvetu sipati 1 ml koncentrovane sumporne kiseline, a zatim 1 ml koncentrovane azotne kiseline (prilikom dodavanja azotne kiseline epruvetu treba hladiti pod mlazom česemske vode). U tako pripremljenu smesu za nitrovanje doda se 2 ml benzena (kap po kap). Rastvor u epruveti zagrejati na vodenom kupatilu do ključanja. Ohladiti epruvetu i sadržinu polako sipati u drugu epruvetu sa oko 5 ml hladne destilovane vode. Izdvojiće se žuto ulje mirisa na gorki badem koje potiče od nitrobenzena.

Formulisati reakciju.

- b) Ponoviti ogled samo umesto 2 ml benzena upotrebiti svega 0,5 ml. Pri ovoj reakciji izdvojiće se žuti kristali *m*-dinitrobenzena.

Formulisati reakciju.

5. Sulfonovanje benzena. U epruvetu sipati 1 ml benzena i 2 ml koncentrovane sumporne kiseline. Sadržaj u epruveti zagrevati na vodenom kupatilu i s vremena na vreme protresti epruvetu. Kada se dobije homogen, rastvor izliti ga u drugu epruvetu sa 3 ml hladne vode. Ako je sulfonovanje izvršeno do kraja dobiće se bistar rastvor pošto je benzensulfonska kiselina rastvorna u vodi.

6. Ponašanje toluena prema dejstvu kalijum-permanganata. a) U epruvetu sipati 3 ml vode, 1 ml 0,5%-nog rastvora kalijum-permanganata i 1 ml razblažene sumporne kiseline. Zatim dodati 1 ml toluena i epruvetu energično protresati u toku 1-2 minute.

Zapisati promenu koja se dešava i napisati jednačinu reakcije.

- b) U balon od 50 ml dodati 10 kapi toluena, 10 ml vode, 0,1 g natrijum-karbonata i 1 g kristalnog kalijum-permanganata i refluktovati smesu sve dok se purpurna boja rastvara ne izgubi. Ohladiti smesu i zakiseliti je razblaženom sumpornom kiselinom. Dodati natrijum-bisulfita da se odstrani mangan(IV)-oksid a zatim procediti rastvor i odvojiti kristale benzojeve kiseline.

Formulišite odgovarajuću reakciju.

7. Toluen sa bromom. Ponovite ogled kao sa benzenom samo umesto benzena upotrebite toluen (metilbenzen). Kako biste uporedili reaktivnost benzena i toluena prema bromu?

Koje od ova dva jedinjenja reaguje brže, a koje sporije?

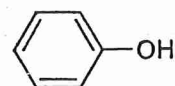
Formulisati odgovarajuće reakcije, ako se vrše.

8. Bromovanje naftalena. U suhu epruvetu dodati nekoliko kristalića naftalena i par kapi rastvora broma u ugljen-tetrahloridu. Epruvetu protresti i ostaviti je na sobnoj temperaturi. Bromovanje naftalena počinje lagano, pri čemu boja broma postepeno bleđi, a izdvaja se gasoviti HBr koji se puši na vazduhu. Isti ogled ponoviti samo uz zagrevanje. Bromovanje se tada vrši znatno brže.

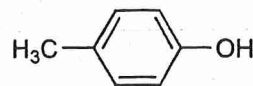
Napisati odgovarajuće jednačine reakcije.

FENOLI

Fenoli su jedinjenja koja imaju hidroksilnu grupu direktno vezanu za benzenov prsten. Fenol je specifičan naziv za hidroksibenzen, ali, to je i opšti naziv za čitavu familiju jedinjenja izvedenih iz hidroksibenzena.

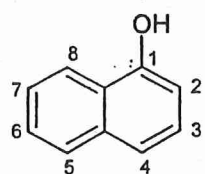

fenol
(hidroksibenzen)

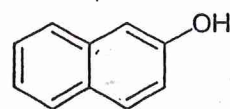

4-metilfenol
(p-krezol)

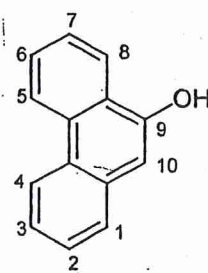
Jedinjenja koja imaju hidroksilnu grupu vezanu za policikličan benzenoidni prsten, hemijski su slična fenolima, ali se ona nazivaju naftoli i fenantrol, na primer:

1-naftol
(α-naftol)

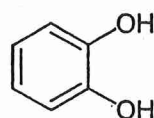

2-naftol
(β-naftol)

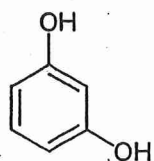

9-fenantrol

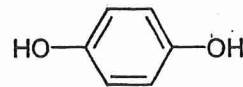
Fenoli sa dve hidroksilne grupe vezane za benzenov prsten su benzendioli, čiji su uobičajeni nazivi katehol, rezorcinol i hidrohinon.

1,2-benzendiol
(katehol)

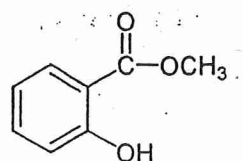

1,3-benzendiol
(rezorcinol)

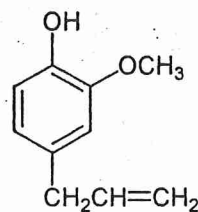

1,4-benzendiol
(hirohinon)

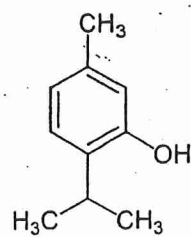
Mnogi fenoli su široko rasprostranjeni u prirodi. Tako se, na primer, metil-salicilat nalazi u zimзелenu, eugenol u ulju karanfilića, timol u majkinoj dušici, a estradiol je ženski seksualni hormon.

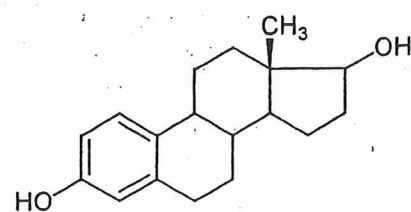
metil-salicilat
(u zimзелenu)

eugenol
(u ulju karanfilića)

timol
(majkina dušica)

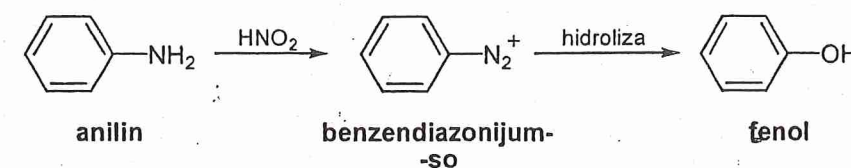
estradiol
(steroidni hormon)

Fizičke osobine fenola

Zbog toga što u svom molekulu sadrže hidroksilnu grupu, fenoli mogu da grade intermolekulske vodonične veze i po tome su slični alkoholima. Usled formiranja vodonične veze, fenoli imaju više tačke ključanja od ugljovodonika približne molekulske mase. Sam fenol je приметно rastvoran u vodi (9,3 g/100 ml vode), dok je većina drugih fenola praktično nerastvorljiva u vodi.

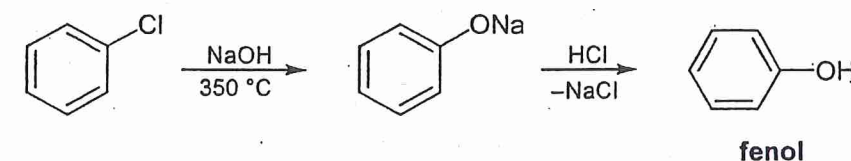
Dobijanje fenola

I. Laboratorijska sinteza. – Najvažnija laboratorijska sinteza fenola je hidroliza arendiazonijum-soli (vidi kod amina).

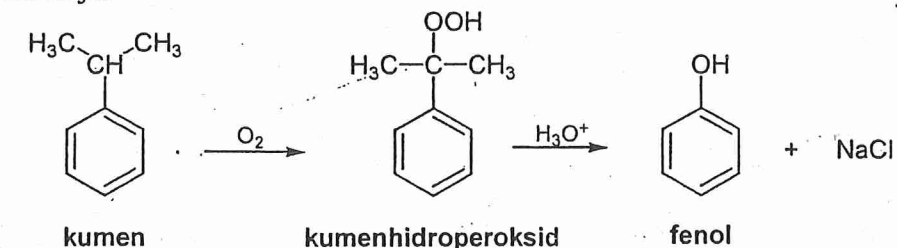

II. Industrijska sinteza

1. Hidroliza hlorobenzena. – U ovom procesu, hlorbenzen se zagreva na 350 °C (pod visokim pritiskom) sa vodenim rastvorom natrijum-hidroksida.

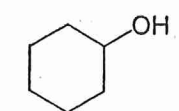

2. Iz kumen-hidroperoksida. – Kumen prvo podleže autooksidaciji sa molekulskim kiseonikom, pri čemu postaje kumenhidroperoksid, koji, pod kiselim reakcionim uslovima daje fenol i aceton reakcijom premeštanja.

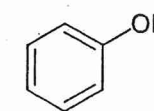

Reakcije fenola

Reakcije fenola kao kiseline. – Mada su fenoli i alkoholi strukturno slični, fenoli su mnogo jače kiseline. Tako se pK_a vrednosti većine alkohola nalaze u opsegu od 16-18, a pK_a vrednosti većine fenola su manje od 11. Na primer,

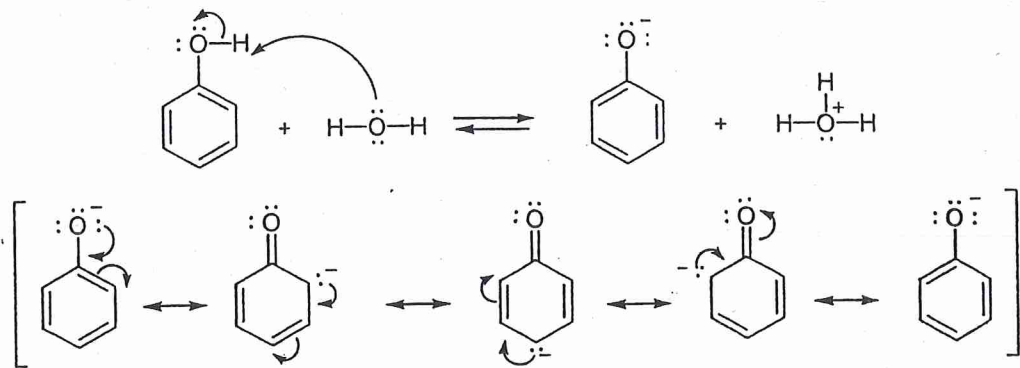

cikloheksanol
(pK_a 18)

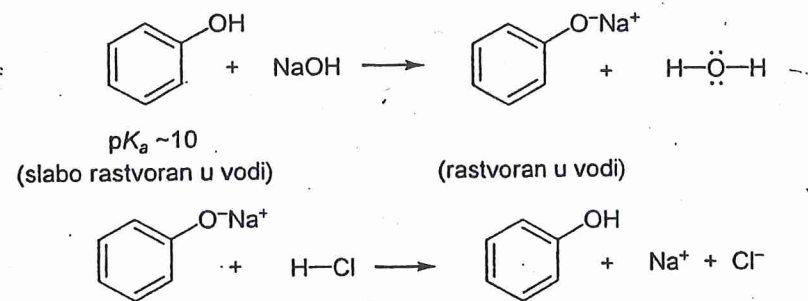
fenol
(pK_a 9,89)

Smatra se da benzenov prsten, u poređenju s cikloheksanovim prstenom, deluje kao elektron-privlačna grupa, i time slabi O–H vezu, odnosno povećava njenu kiselost. Takođe, rezonanciona stabilizacija fenoksidnog anjona (konjugovane baze fenola) značajno doprinosi njihovoj povećanoj kiselosti.

fenoksidni anjon kao rezonancioni hibrid

U reakciji s natrijum-hidroksidom, fenol se potpuno pretvara u natrijumovu so – **natrijum-fenoksid** (uobičajen naziv) ili **natrijum-fenolat** (sistematski naziv). Fenoksidi se dejstvom neke kiseline, dakle pri protonovanju, pretvaraju nazad u fenole.

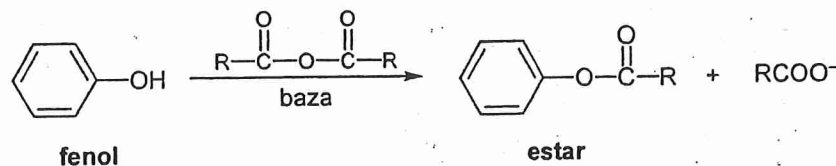

Za razliku od karboksilnih kiselina, fenoli ne reaguju s vodenim rastvorom natrijum-bikarbonata (ugljena kiselina je jača kiselina od fenola).

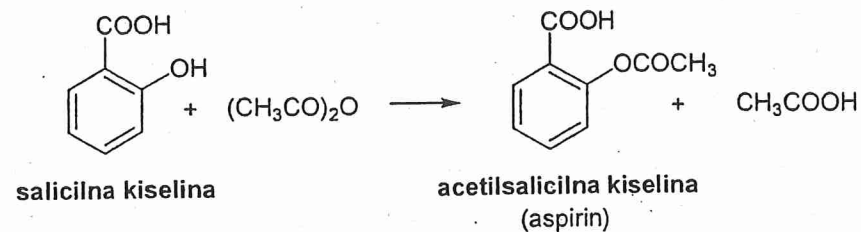
Druge reakcije O–H grupe

1. Građenje estara

Slično alkoholima, fenoli reaguju sa anhidridima i hloridima kiselina gradeći **estre**.

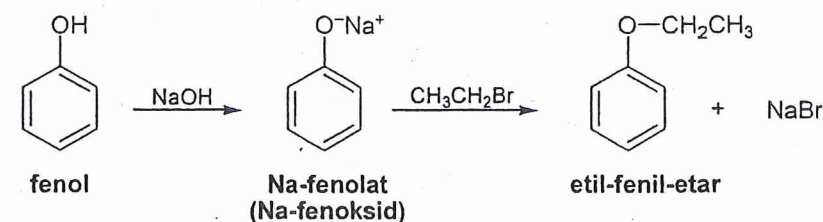

Tako, na primer, **aspirin** (poznati analgetik i antipiretik) nastaje esterifikacijom OH-grupe fenola anhidridom sirćetne kiseline.

2. Građenje etara. Fenoli u Vilijamsonovoj sintezi

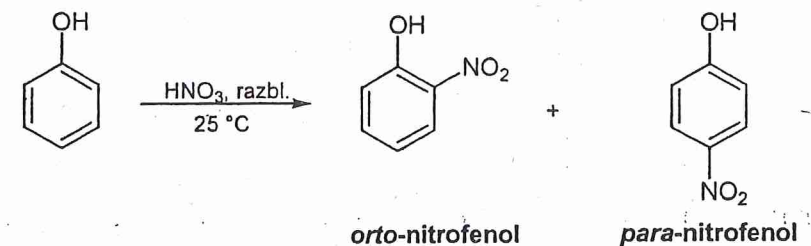
Fenoli se, najpre, pomoću natrijum-hidroksida prvo pretvore u fenokside, a zatim, u reakciji sa nekim alkil-halogenidom, nagrade **etar**.

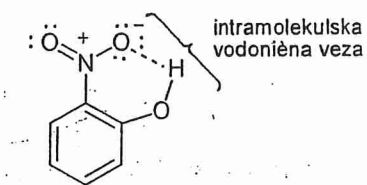
Supstitucija u benzenovom prstenu. – Hidroksilna grupa fenola je jako aktivirajuća grupa u elektrofilnoj supstituciji (*orto*-, *para*-dirigujuća grupa).

1. Nitrovanje fenola

Fenol reaguje s razblaženom azotnom kiselinom i daje smesu *orto*-i *para*-nitrofenola.

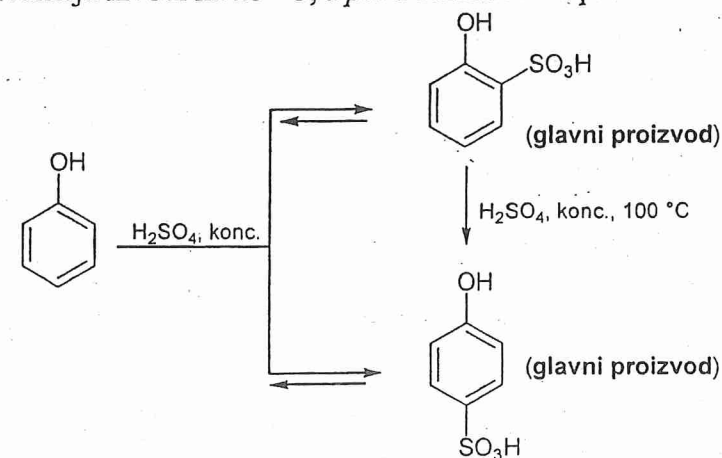

Ova dva izomera se lako odvajaju jedan od drugog destilacijom sa vodenom parom. *orto*-Nitrofenol je isparljiviji od *para*-izomera, jer u njegovom molekulu može da se nagradi intramolekulska vodonična veza, te je zbog toga praktično nerastvoran u vodi.

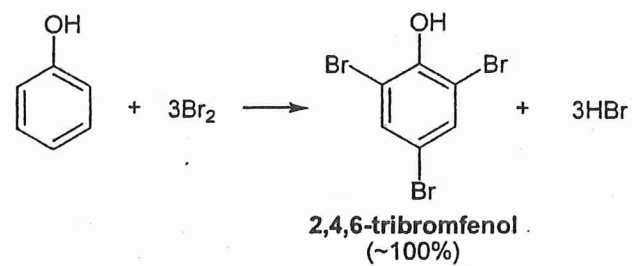
2. Sulfonovanje

Fenol reaguje s koncentrovanom sumpornom kiselinom i daje uglavnom *orto*-sulfonovani proizvod, ukoliko se reakcija izvodi na 25 °C, a *para*-sulfonovani proizvod nastaje na 100 °C.

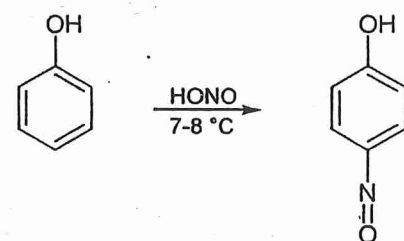
3. Bromovanje

Fenol lako reaguje s bromom već u vodenom rastvoru i daje 2,4,6-tribromfenol. Ovde Luisova kiselina nije potrebna za reakciju.

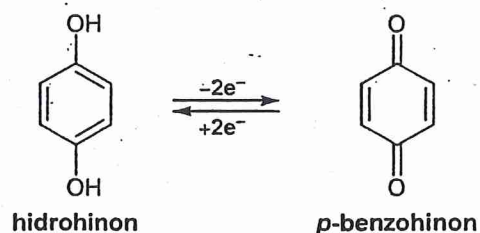
4. Nitrozovanje

Azotasta kiselina pretvara fenole u nitrozofenole.

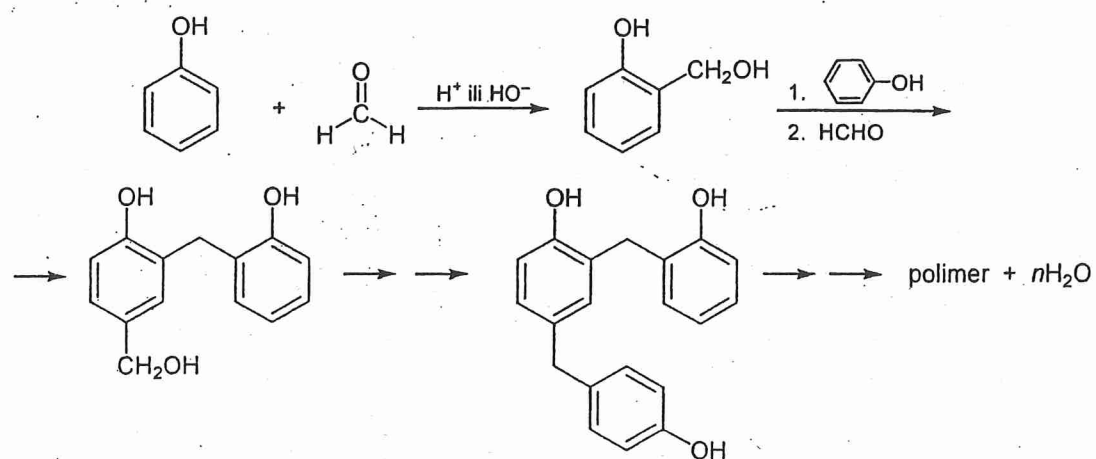
5. Oksidacija fenola u hinone

Oksidacijom hidrohina (1,4-benzendiola) postaje jedinjenje poznato kao *para*-benzohinon. Hinoni su jedinjenja koja imaju dva kiseonikova atoma vezana dvostrukom vezom za cikloheksadien.

Hidrohinon i drugi fenoli se mogu upotrebiti kao inhibitori slobodno-radikalnih reakcija. Oksidacija fenola je ključni element u dejstvu nekih konzervanasa za očuvanje hrane.

6. Fenolformaldehidne smole

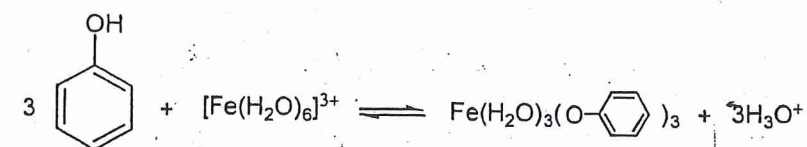
OGLEDI

Pažnja: Sve oglede s fenolom treba obavezno izvoditi u rukavicama jer fenol stvara jake opekotine u dodiru s kožom!!!

1. Ispitajte **rastvorljivost** fenola u vodi, etru, benzenu i hloroformu.
2. **Građenje soli (fenoksida)**. - U oko 2 ml zasićenog vodenog rastvora fenola dodajte 2 ml razblaženog rastvora natrijum-hidroksida. Pri tome se stvara natrijum-fenoksid koji je dobro rastvoran u vodi. Neutralizacijom dobijenog rastvora (dodavanjem razblažene HCl) fenol će se izdvojiti u obliku uljastih kapljica.
 Napišite odgovarajuće jednačine reakcija.

3. Reakcija fenola s feri-hloridom

Razblaženom vodenom rastvoru fenola dodajte nekoliko kapi 1% vodenog rastvora feri-hlorida. Rastvor će se obojiti crveno-ljubičasto. Boja rastvora potiče od postalog obojenog jona $\text{C}_6\text{H}_5\text{OFe}^{2+}$.

4. **Nitrovanje**. - U oko 2 ml vodenog rastvora fenola dodajte oko 1 ml razblažene azotne kiseline. Rastvor će se obojiti žuto od postalog nitrofenola (tačnije, gradi se smesa *orto*- i *para*-nitrofenola).

5. **Sulfonovanje**. - Sipajte nekoliko kristalića fenola i dodajte 1 ml koncentrovane sumporne kiseline. Epruvetu više puta protresite sve dok se kristali fenola potpuno ne rastvore, a zatim je zagrevajte na ključalom vodenom kupatilu u toku 2-3 minuta. Kada se sadržaj u epruveti ohladi, dodajte oko 5 ml hladne destilovane vode. Treba da se dobije bistar rastvor koji više nema karakterističan miris na fenol. Dobiveni proizvod sulfonovanja se bolje rastvara u vodi od samog fenola.
 Napišite jednačinu reakcije.

6. Sipajte u epruvetu 1 ml koncentrovane sumporne kiseline i dodajte 1 ml zasićenog vodenog rastvora fenola, a zatim ohladite dobijeni rastvor. Dodajte nekoliko kapi rastvora natrijum-nitrita (NaNO_2) i epruvetu protresite. Rastvor će dobiti zelenu boju. Pri razblaživanju, ovaj rastvor postaje crvekasto obojen. U višku baze, crvena boja rastvora se menja u zelenu i plavu, a ponovnim dodatkom kiseline, crvena boja rastvora se vraća.

7. Oko 1 g fenola i rastvora formaldehida zagrevajte u maloj porcelanskoj šolji sve do ključanja, i doke rastvor još topao, pažljivo, u kapima, dodavajte koncentrovanu hlorovodoničnu kiselinu sve dok ne počne da se izdvaja ulje. Hlađenjem rastvora izdvaja se žuta smola - **bakelit**.